

ZALECENIA

ZALECENIE KOMISJI

z dnia 17 lipca 2012 r.

w sprawie dostępu do informacji naukowej oraz jej ochrony

(2012/417/UE)

KOMISJA EUROPEJSKA,

uwzględniając Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, w szczególności jego art. 292,

a także mając na uwadze, co następuje:

- (1) W komunikacie Komisji dotyczącym strategii „Europa 2020”⁽¹⁾ jako jeden z priorytetów określono rozwój gospodarki opartej na wiedzy oraz innowacji.
- (2) Cele określone w strategii „Europa 2020” są przedstawione bardziej szczegółowo w inicjatywach przewodnich Europejska agenda cyfrowa⁽²⁾ i Unia innowacji⁽³⁾. Zgodnie z jednym z działań przewidzianych w Europejskiej agendzie cyfrowej wyniki badań finansowanych ze środków publicznych powinny być szeroko rozpowszechniane za pośrednictwem otwartego dostępu do publikacji danych naukowych i referatów. W ramach inicjatywy Unia innowacji wezwano do utworzenia ram dla europejskiej przestrzeni badawczej w celu usunięcia przeszkód w zakresie mobilności i współpracy transgranicznej. W myśl tej inicjatywy należy promować powszechny dostęp do publikacji i danych uzyskanych w wyniku badań finansowanych ze środków publicznych, a dostęp do publikacji powinien być ogólną zasadą projektów finansowanych z pomocą środków unijnych programów ramowych w zakresie badań.
- (3) Dnia 14 lutego 2007 r. Komisja przyjęła komunikat w sprawie informacji naukowej w epoce cyfrowej: dostęp, rozpowszechnianie i konserwacja⁽⁴⁾, któremu towarzyszył dokument roboczy służb Komisji. Zawarto w nim przegląd sytuacji w Europie w zakresie publiko-

wania i ochrony wyników badań oraz dokonano analizy odnośnych zagadnień organizacyjnych, prawnych, technicznych i finansowych.

- (4) W listopadzie 2007 roku przyjęte zostały konkluzje Rady w sprawie informacji naukowej w epoce cyfrowej uwzględniające zagadnienia dostępu, rozpowszechniania i ochrony. W konkluzjach Rada wezwała Komisję do podejmowania eksperymentów z zapewnianiem otwartego dostępu do publikacji naukowych będących rezultatami projektów finansowanych ze środków unijnych programów ramowych w zakresie badań i określiła działania, które powinny podjąć państwa członkowskie. W niektórych dziedzinach uwzględnionych w konkluzjach odnotowano postępy, ale nie zrealizowano wszystkich celów i skala postępów jest różna w różnych państwach członkowskich. W celu maksymalnego wykorzystania potencjału badawczego Europy potrzebne jest działanie Unii Europejskiej.
- (5) Celem polityki otwartego dostępu jest udostępnienie czytelnikom zrecenzowanych publikacji naukowych i wyników badań naukowych bezpłatnie i na możliwie jak najwcześniejszym etapie procesu rozpowszechniania oraz umożliwienie wykorzystywania i ponownego wykorzystywania wyników badań naukowych. Taką politykę należy wdrażać z uwzględnieniem kwestii ochrony praw własności intelektualnej.
- (6) Polityka otwartego dostępu do wyników badań naukowych powinna dotyczyć wszystkich badań korzystających z finansowania ze środków publicznych. Oczekuje się, że poprawi ona warunki prowadzenia badań, eliminując powielanie działań oraz minimalizując nakład czasu przeznaczanego na poszukiwanie informacji i uzyskiwanie do nich dostępu. Przyspieszy to postęp naukowy i ułatwi współpracę w ramach Unii Europejskiej oraz ponad jej granicami. Taka polityka będzie też stanowiła odpowiedź na apele społeczności naukowej o zapewnienie szerszego dostępu do informacji naukowej.
- (7) Zapewnienie współdziałania wszystkich podmiotów społecznych w cyklu badawczym podnosi jakość, znaczenie, akceptację i trwałość wyników procesu innowacji dzięki połączeniu oczekiwań, potrzeb, interesów i korzyści społecznych. Dzięki udostępnieniu wszystkim zainteresowanym wyników badań i ułatwieniu społecznego zaangażowania otwarty dostęp jest też kluczowym elementem strategii państw członkowskich odnoszących się do odpowiedzialnych badań i innowacji.

⁽¹⁾ COM(2010) 2020 final z 3.3.2010; dokument dostępny na stronie: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:PL:PDF>.

⁽²⁾ COM(2010) 245 final z 26.8.2010; dokument dostępny na stronie: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0245:FIN:PL:PDF>.

⁽³⁾ COM(2010) 546 final z 6.10.2010; dokument dostępny na stronie: <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?val=525224:cs&lang=pl&list=525224:cs,&pos=1&page=1&nbl=1&pgs=10&hwords=&checkboxtext=checkbox&visu=#texte>.

⁽⁴⁾ COM(2007) 56 final z 14.2.2007; dokument dostępny na stronie: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52011DC0206:PL:NOT>.

- (8) Także przedsiębiorstwa skorzystają na szerszym dostępie do wyników badań naukowych. W szczególności wzrośnie potencjał innowacyjny małych i średnich przedsiębiorstw. Dlatego polityka otwartego dostępu do informacji naukowej powinna również ułatwić dostęp do niej przedsiębiorstwom prywatnym.
- (9) Internet zasadniczo zmienił sferę nauki i badań. Przykładowo, środowiska naukowe eksperymentują z nowymi sposobami rejestrowania, certyfikowania, rozpowszechniania i ochrony publikacji naukowych. Politykę w zakresie badań naukowych oraz politykę finansowania należy dostosować do tego nowego otoczenia. Należy zalecić państwom członkowskim przyjęcie i rozwijanie polityki otwartego dostępu do publikacji naukowych.
- (10) Otwarty dostęp do wyników badań naukowych podnosi jakość danych, ogranicza konieczność powielania badań, przyspiesza postęp naukowy i pomaga walczyć z nadużyciami w dziedzinie nauki. W końcowym sprawozdaniu pt. *Riding the wave. How Europe can gain from the rising tide of scientific data* ⁽¹⁾, opublikowanym w październiku 2010 r., grupa ekspertów wysokiego szczebla ds. danych naukowych podkreśliła kluczowe znaczenie udostępniania i ochrony wiarygodnych danych wytworzonych w toku procesu naukowego. Dlatego też działania polityczne w zakresie dostępu do danych są sprawą pilną i państwom członkowskim należy zalecić ich podjęcie.
- (11) Ochrona wyników badań naukowych leży w interesie publicznym. Tradycyjnie pozostawała w gestii bibliotek, zwłaszcza bibliotek na poziomie krajowym gromadzących egzemplarze obowiązkowe. Odnotowuje się ogromny przyrost uzyskiwanych wyników badań. Potrzebne są mechanizmy, infrastruktura i rozwiązania w zakresie oprogramowania umożliwiające długoterminową ochronę wyników badań w formie cyfrowej. Długoterminowe finansowanie ochrony ma podstawowe znaczenie, bo koszty przechowywania treści w formie cyfrowej są stosunkowo wysokie. Z uwagi na znaczenie ochrony wyników badań naukowych w perspektywie ich przyszłego wykorzystania należy zalecić państwom członkowskim ustanowienie lub wzmocnienie strategii w tym obszarze.
- (12) Strategie opracowywane przez państwa członkowskie powinny zostać zdefiniowane na poziomie krajowym lub na poziomie niższym niż poziom krajowy, zależnie od uwarunkowań konstytucyjnych i podziału kompetencji w zakresie polityki badawczej.
- (13) Solidna e-infrastruktura wspierająca system informacji naukowej poprawi dostęp do informacji naukowej i jej długoterminową ochronę. Pobudzi to badania realizowane w ramach współpracy. Zgodnie z komunikatem Komisji pt. „Infrastruktury TIK dla e-nauki” ⁽²⁾ przez e-infrastruktury należy rozumieć „środowisko, w którym można z łatwością dzielić się zasobami naukowymi (sprzęt, oprogramowanie i dane); dostęp do tych danych istnieje z dowolnego miejsca; celem jest wspieranie jakości i wydajności badań naukowych”. Dlatego zaleca się dalszy rozwój takich infrastruktur i ich wzajemne powiązanie na poziomie europejskim.
- (14) Zwrot w kierunku otwartego dostępu jest przedsięwzięciem ogólnosiwiatowym, czego potwierdzeniem jest „Strategia dotycząca udziału UNESCO w działaniach na rzecz otwartego dostępu do informacji i badań naukowych” (*Revised strategy on UNESCO's contribution to the promotion of open access to scientific information and research* ⁽³⁾) oraz deklaracja OECD w sprawie dostępu do danych uzyskanych w toku badań finansowanych ze środków publicznych (*OECD Declaration on Access to Research Data From Public Funding* ⁽⁴⁾). Państwa członkowskie powinny stać się uczestnikami tego globalnego przedsięwzięcia i powinny dawać przykład wspierając otwarte, gotowe do współpracy globalne środowisko badawcze.
- (15) Biorąc pod uwagę fazę przejściową, w której znajduje się sektor wydawniczy, zainteresowane strony powinny połączyć wysiłki w trakcie procesu przekształceń i znaleźć trwałe rozwiązania w zakresie wydawania publikacji naukowych.
- (16) Dnia 12 grudnia 2011 r. Komisja przyjęła pakiet dokumentów złożony z komunikatu Komisji w sprawie otwartych danych, wniosku dotyczącego dyrektywy zmieniającej dyrektywę 2003/98/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 17 listopada 2003 r. w sprawie ponownego wykorzystywania informacji sektora publicznego oraz nowych przepisów dotyczących dokumentów będących w posiadaniu Komisji ⁽⁵⁾. W pakiecie przedstawiono strategię Komisji w odniesieniu do otwartych danych ujętą w jednolite spójne ramy, wraz z działaniami, wśród których znajduje się niniejsze zalecenie.
- (17) Niniejszemu zaleceniu towarzyszy komunikat, w którym Komisja przedstawia swoją strategię i wizję w odniesieniu do otwartego dostępu do wyników badań naukowych. Zarysowano w nim działania, które Komisja podejmie jako organ zapewniający środki finansowe na badania naukowe z budżetu unijnego.
- (18) Wraz z niniejszym zaleceniem i towarzyszącym mu komunikatem Komisja przyjmuje również komunikat pt. „Wzmocnione partnerstwo w ramach europejskiej przestrzeni badawczej na rzecz doskonałości i wzrostu gospodarczego”, w którym określono priorytety w przedmiocie dokończenia budowania europejskiej przestrzeni badawczej. Jednym z nich jest optymalny obieg wiedzy naukowej, dostęp do niej i jej transfer,

⁽³⁾ <http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CI/CI/images/GOAP/OAF2011/213342e.pdf>

⁽⁴⁾ <http://www.oecd.org/dataoecd/9/61/38500813.pdf>

⁽⁵⁾ Dz.U. L 345 z 31.12.2003, s. 90.

⁽¹⁾ <http://cordis.europa.eu/fp7/ict/e-infrastructure/docs/hlg-sdi-report.pdf>

⁽²⁾ COM(2009) 108 final.

NINIEJSZYM ZALECA, ABY PAŃSTWA CZŁONKOWSKIE:

Otwarty dostęp do publikacji naukowych

1. określiły jasne strategie rozpowszechniania i otwartego dostępu do publikacji naukowych, które powstają w wyniku badań finansowanych ze środków publicznych. Strategie te powinny uwzględniać:

- konkretne cele i wskaźniki osiąganych postępów,
- plany wdrażania, w tym podział kompetencji,
- odpowiednie plany finansowania.

Należy zadbać o to, by w efekcie tych strategii:

- otwarty dostęp do publikacji powstałych w wyniku badań naukowych finansowanych ze środków publicznych został zapewniony jak najszybciej, najlepiej – natychmiastowo, a w żadnym wypadku nie później niż po upływie sześciu miesięcy od daty ich publikacji oraz dwunastu miesięcy w przypadku nauk społecznych i humanistycznych,
- systemy udzielania licencji w zrównoważony sposób wspierały otwarty dostęp do publikacji naukowych powstałych w wyniku badań finansowanych ze środków publicznych, zgodnie z obowiązującym prawem autorskim i bez uszczerbku dla jego przestrzegania, oraz aby zachęcały prowadzących badania do zachowywania swych praw autorskich przy udzielaniu wydawcom licencji,
- ścieżka kariery akademickiej uwzględniała wspieranie i nagradzanie badaczy uczestniczących w procesie dzielenia się wynikami badań, zwłaszcza za pomocą zapewnienia otwartego dostępu do ich publikacji oraz przez opracowywanie, promowanie i wdrażanie nowych, alternatywnych modeli oceny, mierników oraz wskaźników dotyczących osiągnięć naukowych,
- podniósł się poziom przejrzystości, zwłaszcza dzięki informowaniu opinii publicznej o umowach zawieranych między instytucjami publicznymi lub grupami takich instytucji a wydawcami na dostarczanie informacji naukowych. Powinno się to odnosić również do umów dotyczących tzw. dużych kontraktów czyli prenumerat pakietów periodyków naukowych w wersji papierowej i elektronicznej, oferowanych po promocyjnej cenie,
- małe i średnie przedsiębiorstwa oraz podmioty niezależne prowadzące działalność badawczą miały możliwe jak najszerszy i jak najtańszy dostęp do publikacji naukowych zawierających wyniki badań finansowanych ze środków publicznych;

2. zagwarantowały wdrożenie tych strategii przez instytucje finansujące badania i odpowiedzialne za zarządzanie publicznymi środkami na badania naukowe oraz przez instytucje akademickie pozyskujące środki publiczne, poprzez:

- określenie na poziomie instytucji swojej strategii rozpowszechniania i otwartego dostępu do publikacji naukowych; ustanowienie planów wdrażania na poziomie instytucji finansujących,

- udostępnienie środków finansowych potrzebnych na rozpowszechnianie (w tym na otwarty dostęp), z uwzględnieniem różnych kanałów, w tym e-infrastruktury cyfrowej, o ile zaistnieje taka potrzeba, oraz nowych i eksperymentalnych sposobów komunikacji naukowej,

- dostosowanie systemu rekrutacji i oceny osiągnięć naukowych osób prowadzących badania oraz systemu oceny w zakresie przyznawania dotacji na badania w taki sposób, by osoby uczestniczące w procesie dzielenia się wynikami badań były premiiowane; uwzględniania przez udoskonalony system zapewnienia otwartego dostępu do wyników badań naukowych; i tworzenia, promowania oraz stosowania nowych, alternatywnych modeli oceny osiągnięć naukowych, mierników oraz wskaźników,

- udzielanie osobom prowadzącym badania wskazówek odnośnie do sposobu spełniania wymogów polityki otwartego dostępu, zwłaszcza w zakresie zarządzania prawami do własności intelektualnej, w celu zagwarantowania otwartego dostępu do ich publikacji,

- prowadzenie wspólnych negocjacji z wydawcami w celu uzyskania możliwie jak najkorzystniejszych warunków dostępu do publikacji, w tym także warunków dotyczących wykorzystywania i ponownego wykorzystywania danych,

- zagwarantowanie, że wyniki badań, które uzyskały finansowanie ze środków publicznych, są łatwe do zidentyfikowania za pomocą odpowiednich środków technicznych, w tym metadanych dołączonych do elektronicznych wersji wyników badań;

Otwarty dostęp do wyników badań naukowych

3. określiły jasne strategie rozpowszechniania i otwartego dostępu do wyników badań naukowych uzyskanych w wyniku badań finansowanych ze środków publicznych. Strategie te powinny uwzględniać:

- konkretne cele i wskaźniki osiąganych postępów,
- plany wdrażania, w tym podział kompetencji (łącznie z odpowiednimi zapisami dotyczącymi licencji),
- odpowiednie plany finansowania.

Należy zadbać o to, by w rezultacie tych strategii:

- wyniki badań naukowych uzyskane w trakcie badań finansowanych ze środków publicznych stały się publicznie dostępne i możliwe do wykorzystania oraz ponownego wykorzystania za pomocą e-infrastruktury cyfrowej. Należy przy tym należycie uwzględnić kwestie związane z prywatnością, tajemnicą handlową, bezpieczeństwem narodowym, uzasadnionymi interesami handlowymi oraz prawami własności intelektualnej. Jakikolwiek dane, know-how i informacje, niezależnie od ich formy i charakteru, pozostające w posiadaniu podmiotów prywatnych wchodzących w skład partnerstw publiczno-prywatnych, pochodzące z okresu przed podjęciem badań i jako takie zidentyfikowane, nie podlegają takiemu obowiązkowi,

- zbiory danych zostały oznaczone w sposób umożliwiający ich łatwe zidentyfikowanie i połączone z innymi zbiorami danych za pomocą odpowiednich mechanizmów oraz zaopatrzone w dodatkowe informacje umożliwiające ich właściwą ocenę i wykorzystanie,
- instytucje odpowiedzialne za zarządzanie publicznymi środkami na badania naukowe oraz instytucje akademickie finansowane ze środków publicznych współpracowały we wdrażaniu krajowej strategii poprzez przygotowywanie mechanizmów ułatwiających i premiujących dzielenie się wynikami badań naukowych,
- promowane i uruchamiane były zaawansowane programy nowych studiów przygotowujących specjalistów w dziedzinie technologii przetwarzania danych;

Ochrona i ponowne wykorzystywanie informacji naukowej

4. wzmocniły ochronę informacji naukowej poprzez:

- sformułowanie i wdrożenie odpowiednich strategii, w tym strategii dotyczącej podziału kompetencji w zakresie ochrony informacji naukowej, oraz przygotowanie odpowiednich planów finansowych gwarantujących przechowywanie i długotrwałą ochronę wyników badań naukowych (obejmujących pierwotne dane naukowe i inne wyniki, w tym publikacje),
- zagwarantowanie skutecznego systemu przechowywania informacji naukowych w postaci elektronicznej, obejmującego publikacje powstałe w formie cyfrowej i – w stosownych przypadkach – odnośne zbiory danych,
- zachowanie sprzętu i oprogramowania niezbędnego w przyszłości do odczytania informacji lub regularne przenoszenie zasobów w nowe środowisko sprzętowe i oprogramowania,
- tworzenie sprzyjających warunków zainteresowanym podmiotom oferującym dodatkowe usługi oparte na ponownym wykorzystaniu informacji naukowej;

E-infrastruktury

5. nadal rozwijały e-infrastruktury stanowiące podstawę działania systemu rozpowszechniania informacji naukowej poprzez:

- wspieranie infrastruktury danych naukowych służącej upowszechnianiu wiedzy, a także instytucji badawczych i podmiotów finansujących badania, tak aby uwzględnić wszystkie etapy cyklu życia danych. Etapy te powinny obejmować pozyskiwanie i przechowywanie danych, tworzenie metadanych i trwałych identyfikatorów, sprawdzenie pochodzenia, autoryzację, uwierzytelnienie i potwierdzenie integralności danych. Należy ustalić sposoby działania w celu zapewnienia wspólnego interfejsu umożliwiającego wyszukiwanie danych z różnych dyscyplin, co pozwoli ograniczyć czas uczenia się potrzebnego do osiągnięcia produktywności,
- wspieranie tworzenia i kształcenia nowych licznych grup specjalistów w zakresie informatyki pracujących w środo-

wiskach intensywnie przetwarzających dane, w tym specjalistów od przetwarzania danych, techników i administratorów danych,

- intensyfikację wykorzystania i rozbudowę istniejących zasobów, tak aby były ekonomicznie wydajne i innowacyjne w obszarach narzędzi analitycznych, wizualizacji, wspierania procesu decyzyjnego, modeli i narzędzi modelowania, symulacji, nowych algorytmów oraz oprogramowania na potrzeby nauki,
- wzmocnianie infrastruktury umożliwiającej dostęp do informacji naukowej i jej ochronę na poziomie krajowym oraz poprzez przeznaczanie na ten cel potrzebnych funduszy,
- zapewnienie jakości i niezawodności infrastruktury między innymi za pomocą mechanizmu certyfikacji repozytoriów,
- zapewnienie interoperacyjności e-infrastruktur na poziomie krajowym i globalnym;

6. zapewniły synergę e-infrastruktur krajowych na poziomie europejskim i światowym poprzez:

- przyczynianie się do budowania interoperacyjności e-infrastruktur, zwłaszcza w odniesieniu do wymiany danych naukowych, z uwzględnieniem doświadczeń zdobytych na poziomie europejskim i światowym w zakresie istniejących projektów, dostępnej infrastruktury oraz oprogramowania,
- wspieranie ponadnarodowych wspólnych działań promujących wykorzystywanie i rozwój infrastruktury dla technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT) w celach związanych z kształceniem wyższym i badaniami naukowymi;

Wielostronny dialog między zainteresowanymi stronami na poziomie krajowym, europejskim i międzynarodowym

7. brały udział w dialogu między wszystkimi zainteresowanymi stronami na poziomie krajowym, europejskim i międzynarodowym na temat sposobów wspierania otwartego dostępu do informacji naukowej i jej ochrony. Uczestnicy tego dialogu powinni w szczególności zwrócić uwagę na:

- sposoby powiązania publikacji z danymi podstawowymi,
- sposoby poprawy możliwości dostępu i kontrolowania kosztów, np. przez wspólne negocjacje z wydawcami,
- nowe odsyłacze i dane bibliometryczne obejmujące nie tylko publikacje naukowe, ale także zbiory danych i innego rodzaju wyniki badań oraz pracy naukowej indywidualnych podmiotów badawczych,
- nowe systemy wynagradzania i nowe struktury,
- promowanie zasad otwartego dostępu i ich wdrażanie na poziomie międzynarodowym, zwłaszcza w związku z dwustronnymi, wielostronnymi i międzynarodowymi inicjatywami w zakresie współpracy;

Ustrukturyzowana koordynacja działań państw członkowskich na poziomie UE i działania następcze wynikające z niniejszego zalecenia

8. wskazały do końca roku instytucję właściwą na poziomie krajowym, której zadaniem będzie:
- koordynacja działań wymienionych w niniejszym zaleceniu,
 - występowanie jako partner do rozmów z Komisją Europejską w kwestiach dotyczących dostępu do informacji naukowej oraz jej ochrony, obejmujących zwłaszcza lepsze określenie wspólnych zasad i norm, środków wdrażania oraz nowych sposobów rozpowszechniania wyników badań i dzielenia się nimi w europejskiej przestrzeni badawczej,
 - składanie sprawozdań z działań wskazanych w niniejszym zaleceniu;

Przegląd i sprawozdawczość

9. poinformowały Komisję w terminie 18 miesięcy od opublikowania niniejszego zalecenia w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej*, a następnie w odstępach dwuletnich, o działaniach podjętych w odpowiedzi na różne elementy niniejszego zalecenia zgodnie z trybem formalnym, który zostanie uzgodniony i przyjęty przez grupę roboczą. Na tej podstawie Komisja dokona przeglądu postępów osiągniętych w całej Unii i oceni, czy realizacja celów określonych w niniejszym zaleceniu wymaga podjęcia dalszych działań.

Sporządzono w Brukseli dnia 17 lipca 2012 r.

W imieniu Komisji

Neelie KROES

Wiceprzewodniczący